

TEHETSÉG, HAJLAM ÖRÖKLŐDÉSE

ÍRTA:

DR. BÍRÓ BÉLA

egyetemi magántanár

KÜLÖNLENYOMAT AZ ANYA- ÉS »GYERMEKVÉDELEM«
1944. ÉVI AUGUSZTUSI SZÁMÁBÓL

Lapunk 1942. évi áprilisi számában »Minőleges népesedéspolitika« c. közleményben példákon mutattam be a jó és rossz lelki és testi tulajdonságok öröklődésének eseteit. Legutóbb a kérdéssel a MONE Orvostársadalmi Szemle ezévi 4. és 5. számában foglalkoztam. Minthogy a doleg természeténél fogva a tulajdonságok öröklött voltának bizonyítására állandóan újabb és újabb adatok merülnek fel, jelen sorainban példákat kívánok felsorakoztatni, amelyek előző közleményeimben nem láttak napvilágot.

Az adatok valóságos tárházát tartalmazza a németországi GmeZm-családnak — sajnos, összefüggően csak 1877-ig vezetett — családtörténete, amely családnak néhány tagja hazánkban is él. Ha a családtagok foglalkozását tekintjük, megkülönböztethetjük a nyeresek, lelkészek és természettudósok ágát; egészen feltűnő, hogy az egyes foglalkozások hány nemzedéken át milyen számban szerepelnek: az I. ágban 8 nemzedéken át a nyeresek; a III. ág 1877-ig feltüntetett 50 férfi tagja közül 43 (!) végzett főiskolát; a 13 orvos közül 7 (!) volt az orvostudomány, kémia, növénytan egyetemi tanára, a 16 jogász közül 1 államtanácsos, 3 egyetemi tanár, 8 magasrangú bíró. (I. táblázat.)

A protestáns papok kiváló fiúknak adtak életet. Protestáns papok gyermekei: Agassiz zoológus (a fia is az), Berzelius vegyész, Billroth (1829—94.) a nagy sebész, Björson (1832—1910.) norvég író, Blumenbach természettudós, Boerhave a leydeni egyetem híres tanára a 18. század elején, Bürger (1747—94.) költő, Celsius, Euler matematikus (a fia is az), Fechner (1801—87.) fizikus, Geibel (1815—84.) költő, Gjellerup (sz. 1857.) dán regényíró, Jenner, a himlőoltás meghonosítója, Lessing, akinek férfiősei négy nemzedéken át mind főiskolát végzettek, Lichtenberg (1742—99.) fizikus, Lagerlöf Zelma (sz. 1858.) svéd írónő, Mitscherlich vegyész, a három Mommsen, Wieland (1733—1813.) költő, Wundt (1832—1920.) élettanász és bölcselő. Schelling (1775—1854.) filozófusnak az ősei dédszülökig bezárolag mind papok voltak. Nietzsche ősei között 25 pap található éspedig 21 az apai oldalon, a férfiak feleségeket előszeretettel papi családokból választották. Pap volt Nietzsche apja, minden két nagyapja, egy dédapja, két ükapja.

A protestáns papok gyermekeinek magasértékűségét bizonyítják *Wohlfahrt* vizsgálatai is, amelyek szerint Szászország összes érettségizetjei az apa foglalkozását tekintve a következő tanulmányi egységeket érték el: az apa lelkész 170.7, főiskolai tanár 166.7, tanár 163.7, egyetemet végzett szabadvályájú 161.5, magasabb tisztviselő 159.6, tanító 158.5, gazdálkodó 149.9, iparos 148.7, munkás 145.9.

A darmstadtzi világhírű Merck-gyógyárugyár, melyet Merck Jakab Frigyes (1621—78.) alapított, a gyógyszerészket, vegyészket, orvosokat, természet-

tudósokat 10 nemzedéken át feltüntető alábbi családfát volt szíves rendelkezésemre bocsátani annak megjegyzésével, hogy a gyár vezetésében szereppel bíró tagoknál a pályaválasztásnál nem kizárolag a hajlam játszott szerepet, hanem az, hogy a gyár vezetése a kémiai tanulmányokat megkívánta. (II. tábla.) Számos, régebbi magyar *orvoscshaládot* ismerünk: Sopronban a Loew-, Pozsonyban a Moler- és Rayger-, Lőcsén a Brewer-, Spillenberger-, Debrecenben a Felvinczy-, Kolozsváron a Pataki-, Nagyenyeden a Páriz-Pápai-, továbbá az erdélyi Barra-családot. Különösen kiemelkedik a párizsi Riolan-, a kopenhágai Bartoleti-, a bázeli Bauhin-, a páduai Marchetti-család.

Brehm Keresztély Lajos (1787—1864.) neves ornitológusnak fia, Alfréd Ede (1829—#4.), az ismert zoológus.

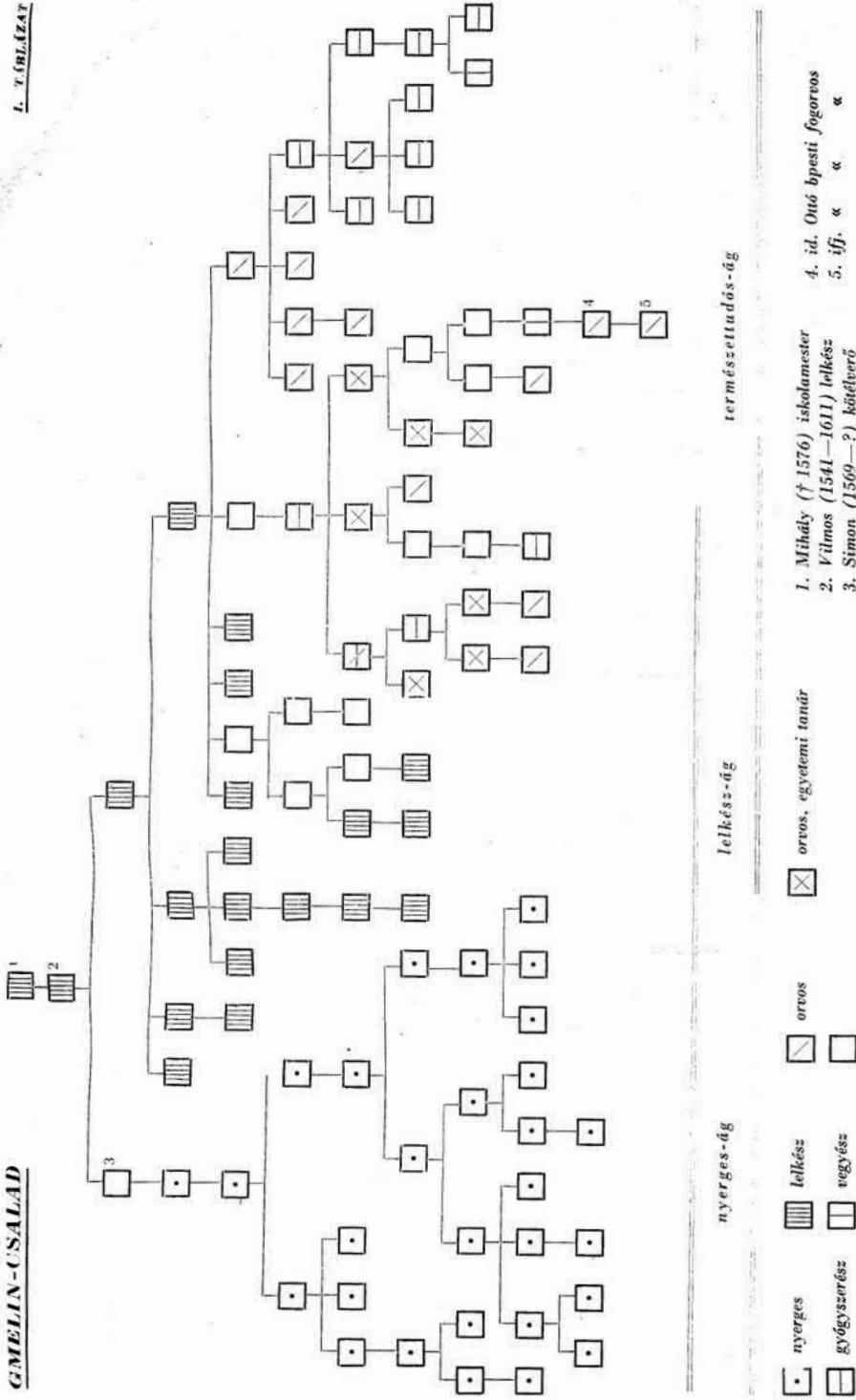
Nagy átütőrővel öröklődik a *matematikai-fizikai* tehetség. Breithaupt János Kristóf (1736—1800.), fiai: Károly Vilmos és Frigyes Vilmos és ez utóbbi fia: György Ágost számos fizikai mérőeszköz fedeztek fel. Repsold János Györgynek (1770—1830.) a precíziós mechanikában kifejtett úttörő munkásságát — tervezés és kivitelezés — fiai: György és Adolf, majd Adolf fiai: János Adolf és Oszkár Fülöp folytatták. Cassini János Domokos 1669-ben lett a párizsi csillagvizsgáló igazgatója; ettől kezdve 4 generáció át a párizsi obszervatórium igazgatóságában az apát a fiú váltotta le; még az 5. nemzedékbeli unoka is csillagászattal foglalkozott. V. Littrow József Jánosnak (1781—1840.), a bécsi csillagvizsgáló igazgatójának, aki 1816—19-ben a gellérthegeyi intézet tagja, utóda fia, Károly Lajos (1811—77.), míg a másik fia, Henrik (1820—95.) a trieszti kereskedelmi tengerészeti akadémia igazgatója. Stephenson Györgynek (1781—1848.), a gózmozdony feltalálójának fia, Róbert (1803—59.), mint világűr vasút- és főként hídépítő működött. A kiadványairól híres, 1529-től másfél évszázadon át virágzott németalföldi Elzevir-családnak majdnem mindegyik tagja nyomdász volt.

A két Grimm-testvér, Jakab (1785—1863.) a német *filológia* megalapítója és Vilmos (1786—1859.) változatos életpályáján szinte soha nem hagyta el egymást, a legtöbb műüköt közösen írták — akárcsak a francia Goncourt író-testvérek: Ödön (1822—96.) és Gyula (1830—70.) — Grimm Vilmos, fia Hermann (1828—1901.) ugyancsak filológus, műörténetész. A nagy Mommsen Tivadar (1817—1903.), a római jogtudós és történetíró öccsei, Tycho (1819—1900. és Ágoston (1821—1913.) szintén ismert filológusok. A múlt század francia irodalmának jellegzetes képviselői id. Dumas Sándor (D. pere) (1803—70.) és ifj. Sándor (D. fils) (1824—95.). Br. Jósika Miklós (1796—1865.) és ugyancsak író unokaöccse, J. Kálmán (1837—1910.).

Sok magasrangú *katonatiszt* szerepel a maros-németi és nádaskai gr. Gyulay-családban (Zsakó). A v. Below-család a brandenburgi-porosz hadseregnél 182 tiszttet adott, ebből a 20 tábornok közül 12-nek volt meg a Pour le mérite-rendje. A v. Witzleben-család egyik ágában az elmúlt 200 év alatt a férfiak 80%-a volt tényleges katona. A nagy v. Hindenburg ősrégi katonacsaládból származott, számos őse szerzett harctéri kitüntetést; anyai ágon is a Beneckendorff-család ugyancsak számos kiváló katonát és államférfit tüntet fel. V. Clausewitz (1780—1831.) neves katonai író katonatisztnak fia; mindenki fiútestvére altábornagy, fiai mind katonatisztek. Gr. Moltke (1800—91.), a győzedelmes 1870—71. évi német-francia háború vezérkari főnöke egy dán

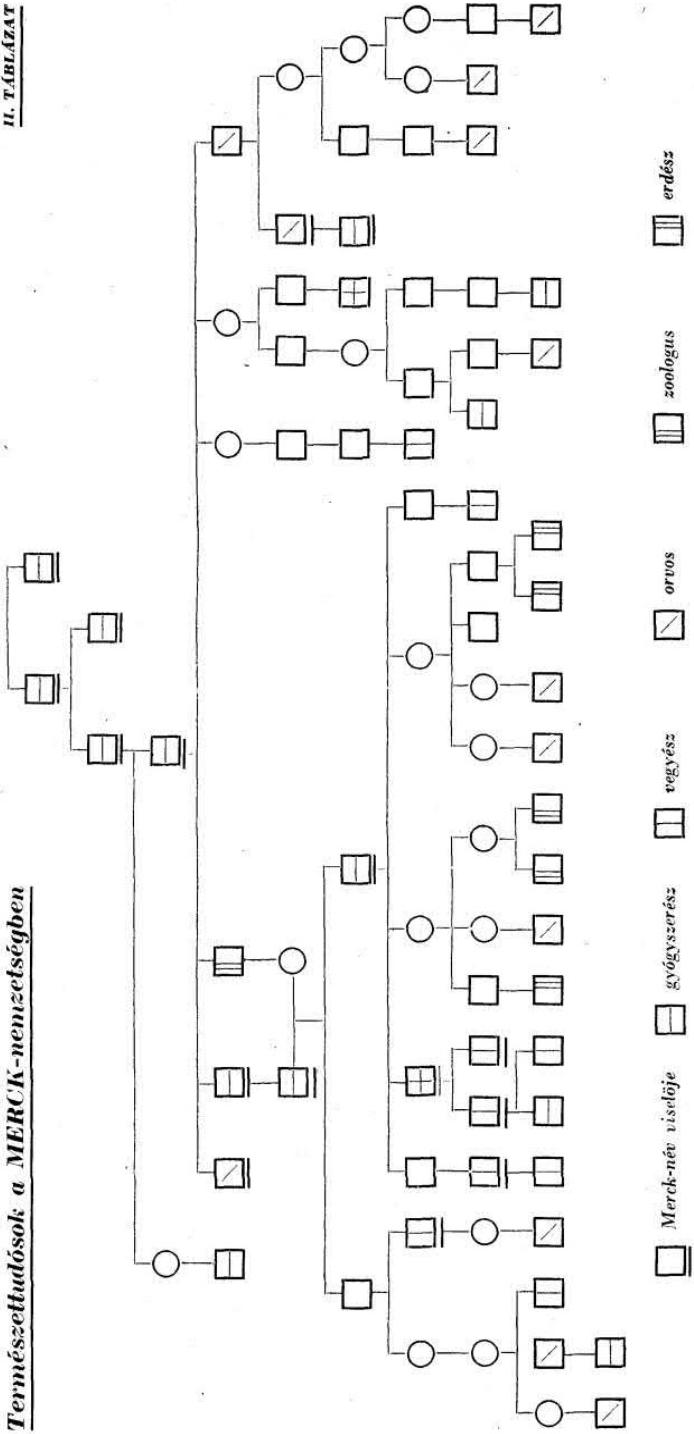
GMELIN-CSALÁD

L. T. R. M. A. T.

Termeszettudósok a MERCK-nemzettségben

II. TÁBLAZAT

tábornok fia; unokaöccse, v. Moltke ugyancsak az 1914-ben Franciaország ellen felvonuló német hadsereg vezérkari főnöke. Gr. hötzendorfi Conrad Ferenc (1852—1925.), az osztrák-magyar monarchia vezérkari főnökének atya lovas-ezredes volt; C. Ferencnek mind a négy fia katonatiszt volt éspedig kettő vezérkari.

Zenei tehetségek családfáinak vizsgálatánál általában azt találjuk, hogy öseik között többen -voltak megáldva muzikálással. A nagy Mozart apja, Lipót (1719—87.) jó zenész és kitűnő oktató volt; Mozart fia, ifj. Farkas Amadé (1791—1844.) zongoravirtuóz. Van Beethoven nagyapja, Lajos, Bonnban udvari karnagy, atya János pedig ugyanott az udvari énekkar tenoristája. v. Weber Károly Mária (1786—1826.) nagyapja, I. Fridolin, hegedűn és orgonán játszott és szeretett énekelni. Idősebbik fiának, II. Fridolinnak, kitűnő hangja volt, jól hegedült, Mannheimban Károly Tivadar választófejedelem udvari zenészeként működött; II. Fridolin három leánya hivatásos énekesnő, akik közül a legkevésbé tehetséges Constanza, Mozart felesége. I. Fridolin ifjabbik fia, Ferenc Antal, »A bűvös vadász« és az »Oberon« szerzőjének apja, a zene megszállotta volt. Miután első házasságából több muzikális gyermek született (kettő már mint hivatásos zenész kereste kenyerét), második feleségéül azzal a szándékkal választotta Brenner Genovéve énekesnőt, hogy Mozarthoz hasonló zenei csodagyermek apjává váljék.

Liszt első oktatója, atya, Ádám, aki hegedűn és gitáron felül olyan jól játszott zongorán, hogy egyidőben maga is arra gondolt, hogy zongoraművész lesz. Az apa felismervén Ferenc tehetségét, a magyar főúri családok évi segélyének birtokában elhagyja doborjáni intézői állását és családjával Bécsbe költözik, ahol fia tanítása ügyében a pozsonyi születésű és kismartoni hercegi karmesteri idejéből ismert Hummel Nep. János (1778—1837.) zongoravirtuózhoz és zene-költőhöz fordul (a tanításra nem kerül sor Hummel magas igényei miatt), aki első zenei oktatását ugyancsak atyjáról, H. József bécsi karmestertől nyerte.

Wagner Richard férfiősei az apai ágon a 3—6. nemzedékben mind orgonisták és kántorok (iskolamesterek) voltak. Testvérei majdnem minden színpadi művészek: színészek és énekesek: Wagnernek magának is kettős színpadi vénája van: operáinak szövegkönyvét is maga írja. Legidősebb bátyja, Albert, énekes és színész (előbb orvostanhallgató). Albert leánya, Wagner unokahuga, Francisca udv. színésznő, aki Ritter Sándor zenészhez ment feleségül; Hertha leányuk énekesnő. Wagner legidősebb nénje, Rozália, színésznő, éppvígy, mint Lujza Constanza és Klára Vilma.

A maga idejében nevezetes zenészcsalád volt a Buononcini-család. B. János Mária (1640—78.) számos kamarazeneművet írt; fiai: Márk Antal (1697—1725.) zenész és operaszerző, Ker. János (1672—?) gordonkás és zeneszerző. Scarlatti Sándor (1659—1725.) nápolyi udvari karnagy, bámulatos termékenységű zeneszerző és fia, S. Domokos (1683. v. 85—1757.) zenerszerző és a római Szt. Péter-bazilika karnagya. Garcia Manuel Vince (1775—1832.) kora legünnepeltebb lírai tenoristája, neki írta Rossini »A sevillai borbély« Almaviváját. Három kiváló énekes gyermeké volt: Manuel (1805—79.) kiváló énekpedagógus, a gégetükör felfedezője; Mária (1808—36.), aki Malibran név alatt szerzett világ-hírt; Paula (1817—?) ugyancsak énekesnő. A múlt század utolsó negyede leg-kiválóbb énekesnőjének, Patti Adelinának (1843—1919.) és a szintén jeles

hangversenyénekesnő nénjének, Saroltának (1840—89.) szülei ugyancsak világjáró dalműénekesek voltak.

Wolf Hugó (1860—1903.) dalköltő atya nyerges volt ugyan, de inkább élt a zenének, mint kenyeretadó mesterségének. Az általa alakított házizene-karban az apa az első-, Hugó a másodhegedűt, Miksa nevű fiú a csellót, Weixlei tanító a brácsát játszotta, míg Ruess nagybácsi a kürtöt fújtta. Goethe apja és nagyapja is muzikális volt, az utóbbi több hangszeren játszott; Goethe muzikalitása abban nyilvánul meg, hogy egyes költeményei népdalok lettek, mert könnyen énekelhetők.

Cremonában működött a 16—18. században a három híres *hegedűkészítő*-család, az Amati-, Guarneri- és Stradivari-család, amelyek nemzedékeken keresztül foglalkoztak a leghíresebb hegedűk készítésével.

Megelző közleményeimben bőségesen foglalkoztam a *képzőművészletek* terén megnyilvánuló öröklődési esetekkel. Az ott felsoroltakon kívül a *festők* közül még a következőket említem: a Tizian-tanítvány Tintoretto (Robusti) Jakabnak (1518—94.) fia, Domokos (1562—1637.) és leánya, Marietta (1560—90.) ugyancsak festő volt. Procaccini Ercole (1522—91. után) milánói festő és fia, Kamill (1546—kb. 1609.) Veronese (Caliari) Pál (1528—88.) és öccse, Caliari Benedek (1538—98.); Veronese fiai: Károly (1570—96.) és Gábor (1568—1631.), akik műhelyét folytatták, jelentéktelenek. Maratti (Maratta) Károly (1625—1713.) egyik képe: »A festészet« leányának, Faustina festőnőnek vonásait mutatja; a Bode által megvásárolt mellszobrát M. Ferenc készítette, Cerezo Máté (1635—75.) spanyol festő hasonnevű atyjának tanítvanya. Pourbus Péter (1510. körül—84.), fia, id. Ferenc (1545—81.), unokája, ifj. Ferenc (1569—1622.) németalföldi festők, a fiúk egyszersmind az apák tanítványai is. A van Kessel flamand festőcsalád tagjai: K. Jeromos (1578—1636. után), az id. Brueghel veje: fia, id János (1626—76.), unokái: Ferdinánd (1648—96.) és ifj. János (1654—1708.). Id. Teniers Dávid (1582—1649.) flamand festéleinte bátyjának, Juliánnak volt tanítvanya; fia, az igen termékeny genrekép-festő, ifj. Dávid (1610—90.) van Ruisdael Salamon (1670.) és unokaöccse R Jakab (1628. körül—82.) holland festők.

Praxiteles apja, az id. Kephisodotos (Kr. e. 4. sz.) és fia, az ifj. Kephisodotos (3. sz. eleje) ugyancsak szobrászok voltak. Testvérek da Maiano Juliár (1432—90.) és Benedek (1442—92.) építészek és szobrászok; Benedek fiai Julián és János szobrászok. De Montelupo (1469—1535.) firenzei szobrász és festő fia, Rafael (1505—67.) szobrász.

Az építészek közül a Rómában és Nápolyban működött Fontana János! (1540—1614.) és Domokost (1543—1607.) említem. Főként mint építészek és belsőkiképzők működtek a müncheni Asam-testvérek: Cosmas Damjár (1686—1739.) és Egyed Quirin (1692—1750.).

Rauschenberger mutatott rá arra, hogy az *uralkodó* tehetség öröklődik, amiben jelentős szerepet játszik az, hogy az uralkodó családokban a közeli rokonok házassága következtében beltenvésztes folyik. A trónon egymást követő kiváló apa és fiú voltak: I. Sethos (1308—1298.) és II. Ramses (1298—1232.) egyiptomi fáraók; Nabopolasszer (626—605.) és Nebukadnezár (604—562.) babiloni uralkodók; Miltiades és Kimon (f Kr. e. 449.) athéni hadvezérek; Makedoniai II. Fülöp (309—336.) és Nagy Sánrdor; Hamilkar Barkas és Hanni-

bal, Hasdrubal és Mago karthágói hadvezérek; az id. (Heristali) Pipin († 714.), »dux et princeps Franconum«, fia Martell Károly († 741.), a frankok major-domusa, unokája, kis Pipin († 768.) frank király, dédunokája, Nagy Károly († 814.) római császár; Nagy Hugó († 956.) és Capet Hugó († 996.), a Capetingek királyi házának megalapítója; Madarász Henrik († 936.) német király és Nagy (I.) Ottó († 973.) német-római császár; Rötszakállú Frigyes († 1190.), fia, VI. Henrik (y 1197). és unokája, hohenstaufeni II. Frigyes († 1250.) német-római császárok; Frigyes Vilmos, a nagy választófejedelem († 1688.), fia, I. Frigyes († 1713.) Poroszország első királya, unokája, I. Frigyes Vilmos († 1740.), déd-unokája, Nagy Frigyes († 1786.); Róbert Károly és Nagy Lajos; Hunyadi János és Mátyás; Mária Terézia és II. József.

A politikusok közül a két Pitt Vilmosra (1708—78., illetve 1759—1806.) mutatok reá; az apa korának legkiválóbb parlamenti szónoka volt, a fiú 23 éves korában lett Anglia miniszterelnöke; Chamberlain József (1836—1914.) és fiái, Austen (sz. 1863.) és Neville; Tisza Kálmán, Magyarországnak 15 éven át miniszterelnöke és fia, gr. Tisza István; Darányi Ignác földművelésügyi miniszter és unokaöccse, Darányi Kálmán miniszterelnök.

Termán a testvizsgálatok alapján kiválóan intelligensnek vélemezték 1000 északamerikai gyermek testvéreinél azt találta, hogy azok intelligenciaváciense is 123. Reinöhl 30 és több év óta egy helyen lakó falusi tanítókat fel-szólított, hogy a szülők és gyermekük intelligenciafokáról nyilatkozzanak. 2675 szülőpár és 10.071 gyermek adatai kerültek feldolgozásra. Ha minden...a két szülő intelligens, úgy a gyermekek 71.5%-a jó, 25.4%-a közép és 3%-a gyenge intelligenciafokot mutat. Pöltzl Bécsben csodálatos módon majdnem azonos eredményeket talált (70 és 3%).

A felsorolt példák a jó tulajdonságok öröklődő voltát és ennek következében a minőségi népesedéspolitika üzésének szükségességét kívánják bizonyítani. A »rage du nombre«, a szám, a mennyiség merő imádata a kultúrát nem viszi előre.

Felelős kiadó: Dr. Szerdahelyi Elek
Budapest székesfőváros házinyomdája — 52764 — Felelős vezető: Klemm Árpád igazgató